

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

IVER HEIDE
OG REBEKKA HØJBERG

DERES FORSLÆGT OG LIV SAMT EN
KORT BESKRIVELSE AF HERREGAARDEN SØGAARD

AF
THORV. LODBERG

A. RASMUSSENS BOGTRYKKERI • RINGKØBING

1934

IVER HEIDE OG REBEKKA HØJBERG

IVER HEIDE
OG REBEKKA HØJBERG

DERES FORSLÆGT OG LIV SAMT EN
KORT BESKRIVELSE AF HERREGAARDEN SØGAARD

AF
THORV. LODBERG

A. RASMUSSENS BOGTRYKKERI • RINGKØBING

1934

FORORD

Dette lille Skrifts Forhistorie maa henføres til 1912 og 1923, da Folkemindesamleren Evald Tang Kristensen i »Hardsyssel Aarvog« og i hans »Minder og Oplevelser« paa en utiltalende Maade skildrede Iver Heide og Rebekka Højberg, hvori han blandt andet fortæller, hvad han havde »hørt« om Grunden til deres Giftermaal, at Fruen paa Søgaard tvang Rebekka til at gifte sig, samt giver en Historie til Bedste om Brylluppet paa Herregaarden, som han ligeledes havde »hørt«; en Historie, der er saa usandsynlig, saa man maa være særlig indstillet for at kunne bruge den som Sandhedskilde.

Ganske vist tager han ikke selv Ansvaret for Historierne, men refererer dem kun som noget, han havde ladet sig fortælle; men omend han ikke selv tager Ansvaret, kunde man dog forlange, han inden Publiceringen havde foretaget enkelte Undersøgelser, og han vilde saa have opdaget, paa hvilke løse Grundlag Historierne var opbygget. Han vilde have opdaget, at Grunden til Giftermaalet maatte søges i gensidig Sympati, at Fruen paa Søgaard ikke tvang dem ind i Giftermaalet, men tværtimod var Modstander af Forbindelsen, hvilket hun giver Udtryk for i sit Testamente, som oprettedes Aaret efter Giftermaalet, hvori det udtrykkeligt hedder: »... da hun har givet sig uden vores Villie ... som efter vores Meening var ringe agt mod os, og et upassende Partie for hende, hvem vi havde antaget som vor Datter ...«

Her giver Arkiverne altsaa en stik modsat Opfattelse af de Historier, som Evald Tang Kristensen bringer til Torvs.

Sommeren 1933 kommer disse Historier for første Gang til Familiens Kundskab, idet de i udvidet Form og med misvisende Tilføjelser optrykkes som Kronik i »Ringkjøbing Amts Dagblad«, hvorpaa der fulgte en længere Fejde i Bladet, hvori der førtes Beviser paa flere grove Unøjagtigheder, hvorved Grundpillerne for Historierne

bortfaldt. Og i *Dagbladet »Vestkysten«*, den 23. September 1933, forsøger jeg i en *Oversigt over Familien Heide i grove Træk at imødegaa disse »Overleveringer«*.

Familien har derfor ønsket i dette lille Skrift at faa en saa objektiv Fremstilling af Iver Heide og Rebekka Højberg, som det er muligt at fremskaffe, og som Efterslægten endnu erindrer dem.

Iver Heide døde allerede 1845, 67 Aar før Historierne om ham første Gang kom paa Tryk, og ingen nulevende har kendt ham. Hans Minde lever dog stadig i Efterslægten, fortalt af hans Kone og Børn.

Rebekka Højberg døde 1888, men Mindet om hende lever endnu blandt hendes Børnebørn, ligesom der endnu paa Holmsland, Klitten og i Ringkøbing lever Mennesker, der har kendt hende og hørt til hendes Omgangskreds. Disse bevidner, at det Eftermæle, hun har faaet, ikke paa nogen Maade er i Overensstemmelse med hendes Person, og det ligger langt ved Siden af det rigtige.

Paa disse Menneskers Opfattelse af Iver Heide og Hustru og ved Undersøgelser paa Arkiverne er dette lille Skrift om dem lagt til Grund.

Hvor ingen særlig Kilde i det efterfølgende er anført, har jeg til Udarbejdelsen benyttet følgende Kilder: Kirkebøger og Skifteprotokoller paa Landsarkivet i Viborg; Ekstraskattemandtal, Konsumtions- og Amtstuerregnskaber, Skiftedesignationer, Lengnichs Kirkebogsuddrag, Jyske Register, Ringkøbing Bys Regnskaber og Testamentprotokoller paa Rigsarkivet, Sogneprotokollen og Matriklen af 1844 paa Matrikularkivet, og for Panteobligationernes Vedkommende er benyttet Viborg Landtings Kopier og protokollerede Breve paa Landsarkivet i København.

København S., i September 1934.

Thorv. Lodberg.

FORSLÆGTEN

IVER HEIDES FORSLÆGT

Iver Andersen Heide var af Klitboslægt. Stamfaderen *Christen Christensen* bosatte sig som Husmand og Fisker i Hovvig, nordlig paa Holmslands Klit, hvor han 1791 afgik ved Døden, 76 Aar gammel, og blev begravet paa Ny Sogn Kirkegaard den 11. December. Man finder ham ingen Steder ved Navnet Heide, men maa dog formode, han har gaaet under Navnet, da baade hans Efterkommere paa Sværd- og Spindesiden kendetegnes herved.

Han var gift med *Ane Andersdatter*, der døde i 1794, 72 Aar gammel, og begravedes den 17. April. Det vides, de havde 2 Sønner, *Christen Christensen* og *Anders Christensen Heide*.

Christen Christensen overtog Fødestedet, et Fæstested uden Hartkorn til Herregaarden Søgaard, hvor han fik Forældrene paa Aftægt, og hvorfra han drev Fiskeri. Hans Efterkommere paa Spindesiden findes endnu i Hovvig og benævnes ved Heidenavnet.

Anders Christensen Heide var født i Hovvig, døbt 13. Juni 1762 i Ny Sogn Kirke og døde den 2. April 1817 i Havrvig. Vi finder ham under Heidenavnet ved Børnenes Daab, i Amtstuerregnskaberne og ved hans Død. Som gift Mand bosatte han sig i Havrvig, sydligst paa Holmslands Klit, som Fæster af *Nymindehus*, hvor han var

Husmand og 1801 »faer med Kongebaadet«. Det var en lille Ejendom paa omtrent 20¹/₂ Td. Land med Hartkornet 3 Fdk. ⁹/₁₀ Alb., der ved Matriklen af 1844 ansættes under Matr. Nr. 158 i Bjerregaard By med Hartkornet 2 Skp. 3 Fdk. 2 Alb., bestaaende af en bebygget Lod sydlig paa Klitten, norden for Bjerregaard ved Fjorden.

Den 3. August 1788 troloves han med *Kirsten Iversdatter*, og Vielsen foregik den 5. Oktober (28. September?) samme Aar. Hun var født omkr. 1760 i Aargab paa Holmslands Klit (Kirkebogen er ikke ført i Tiden omkring hendes Fødsel) og døde den 28. Juni 1830 som Aftægtskone paa Holmslands Klit; hun blev efter Forlangende og fælles Overenskomst begravet hos sin Familie i Bork. (Datter af Gaardmand Iver Christensen, der 1782 druknede paa Fjorden, og Hustru Ane Lauridsdatter).

Den 2. Juni 1817 blev der afholdt Skifte efter Anders Heide. Ifølge Loven skulde den ældste Søn være Værge for den umyndige Søster; men han ønskede sig fritaget herfor, da han som Snedker ingen fast Ophold havde, idet han agtede at rejse omkring paa sit Haandværk. Iver Heide paa Bjerregaard blev saa med fælles Samtykke antaget som Søsterens Værge. I Arv fik hver af Sønnerne 150 Rbd. 1 Mk. 4 Sk., og Datteren fik det halve. Tre Børn overlevede Forældrene:

1. Christen Andersen Heide, født i Havrvig, døbt 9. August 1789 i Nørre Bork Kirke, død 12. April 1859 i Ringkøbing, hvor han var Snedker, Baadfører og Fisker. Gift med Gjørre Marie Sørens datter, født i Hemmet, døbt 10. Juli 1796, død 28. April 1881 i Esbjerg. (Datter af Gaardmand Søren Pedersen Debel og Maren Christensdatter).

2. *Iver Andersen Heide*, født i Havrvig, døbt 18. Sep-

tember 1791 i Nørre Bork Kirke, død 20. Januar 1845 paa Nygaard i Bjerregaard By, Ejer af Bjerregaard og Nygaard; se Side 15—36. Gift 27. December 1816 i Ny Sogn med Petersine Rebekka Kirstine Jeppesdatter Højberg; se Side 14.

3. Ane Johanne Andersdatter Heide, født i Havrvig, døbt 9. April 1794 i Nørre Bork Kirke, død 4. Maj 1885. Gift den 13. Januar 1818 med Søren Mathiasen Møller, født 1. Januar 1795 paa Fanø, død 8. Februar 1872 i Bjerregaard. Overtog Hustruens Fødested, Nymindehus, først i Fæste, senere i Selveje, hvor han var Husmand, Sætteskipper og Reservelods. (Søn af Skipper Mathias Sørensen Møller og Maren Nielsdatter).

Se iøvrigt Oversigten over »Familien Heide« i Dagbladet »Vestkysten« den 23. September 1933.

REBEKKA HØJBERGS FORSLÆGT

Pastor *Peder Jensen Tafteberg* er den første af Rebekka Højbergs Slægt, der bosatte sig paa Holmsland. Han var født i Løgstør, døbt 29. Maj 1716 og døde den 10. Juli 1774 paa Holmsland. 1737 bliver han Student fra Frederiksborg og den 20. Februar 1743 cand. teol. (Søn af Jens Tafteberg og Susanne Elisabeth Kønig).

Da Pastor Christian Johan Damstrøm var bleven gammel, syg og svagelig og ikke mere kunde bestride sit Embede som Sognepræst for Gudum og Fabjerg Menigheder, ansøger han den 5. Januar 1744 om som Kapellan pro persona at maatte faa Studiosum Peder Jensen Tafteberg fra Løgstør, der et Par Gange havde betjent Prædikestolen, sidst i Juledagene, og endog for Herredsprovsten Hans Rosenberg og Menighederne i Lemvig den 3. Januar

havde »ladet sin Prædiken høre, hvorved han ialt havde tilbragt sig en god og fornøjelig Skudsmaal«.

Dagen efter Pastor Damstrøm havde skrevet sin Ansøgning, afgaar han ved Døden. Peder Tafteberg, der var vidende herom, idet han boede paa Præstegaarden i de Dage, indsender dog Dagen efter Dødsfaldet en Ansøgning om kongelig Konfirmation i følgende Skrivelse:

*Stormægtigste Monarch,
Allernaadigste Arve-Konge og Herre!*

Da Ieg af Sogne-Præsten til Gudum og Fabierg meenigheder i Riiber-Stift Hr. Christian Damstrøm, som formedelst alderdom og svage Helbred icke self kand forestaae sit Embede, er som Capellan pro Persona antagen til Medhiælpere i Embedet, hvilket allernaadigst maatte erfares af bemelte Hr. Damstrøms vedfølgende allerunderdanigste Forslag; Saa bønfalder Ieg i allerdybeste underdanighed til Deres Kongelige Majestæt, om at blive confirmeret og stadfæst som Personel Capellan udj benæfte Embede, da dend Allershøjeste Guds ære og de Siæles forbedring og opbyggelse, som mig vorde betroede, skal være mit eneste øjemærke. Dend naadige Gud krone Deres Kongelige Majestæt med naade og velsignelse baade i tiid og ævighed. Ieg i allerdybeste underdanighed forbliver

Deris Kongelige Majestæts
allerunderdanigste troe arve-
undersaat, og for bedere

Peder Tafteberg.

Biskop Brorson erklærer, at Studiosum Peder Tafteberg er baade i Lærdom og Levned ustraffelig og bekvem til at undervise andre i den sande Kristendom, hvorfor han den 31. Januar 1744 opnaar kongelig Konfirmation som Kapellan pro persona for Gudum og Fabjerg Menigheder.

Faa Dage efter denne Udnævnelse kalder man Povl Borreby som Sognepræst for samme Menigheder. Da han selv kunde bestride sit Embede, var Pastor Tafteberg for-

saavidt overflødig, men faar dog Lov at forblive i Embedet mod en ringe Løn, til han kunde faa et andet Embede; men, som han selv udtrykker sig, det værste for ham under disse Forhold var dog, at han maatte »gaae og lidet eller intet have at bestille«.

Han var derfor nødsaget til at se sig om efter et andet Embede, og da det rygtedes, at Pastor Andreas Rasch paa Holmsland var syg og havde besluttet sig til at antage Student Peder Nielsen Spandet som Huskapellan, udfolder Pastor Tafteberg nu hele sin Energi for at komme i Besiddelse af dette Embede. Han søger det og støtter sin Ansøgning med, at Menighederne paa Holmsland var meget vidtløftige og ikke kunde oppebie den Tid, som der udkrævedes til Student Spandets Ordination. Han paaviser, at Holmslands Beskaffenhed er saaledes, at Passage over Vandet i haardt Vejr undertiden kunde tage 8 a 14 Dage, i Særdeleshed paa den Aarstid, hvilket kunde lægge Hindringer i Vejen for andre Præster, saa de ikke kunde komme over og besørge de kirkelige Handlinger under Pastor Raschs Sygdom.

Han sætter sig i Forbindelse med Kirkens Patron, Regimentskvartermester, Krigsraad Svenning Andersen, og i en senere Erklæring meddeler han, at han den 11. Februar 1745 paa Holmsland havde prædiket for Kirkens Patron og Menighederne, og fremfører som Bevis for de trøstesløse Tilstande, der herskede, at han, da han kom til Ny Sogn Kirke, maatte betjene nogle Mennesker med Skriftemaal og Altergang og indløse tvende Barselkoner, ligesom han maatte døbe tvende Børn i Kirken og hjemme; alt fordi ingen anden Præst var fremmødt. Krigsraaden havde ogsaa à parte givet Løfte om, at han maatte komme derover og blive 4—6 a 8 Uger, for at Menighederne kunde

forsynes med de unges Undervisning og for de svages Betsjening.

Krigsraaden skriver til Stiftets Biskop om Pastor Taftbergs Ansættelse som Kapellan pro persona, hvem han og Menighederne havde hørt prædike, »som alle nyde hans Prædiken og Lærdom«. Men hverken Bispen eller Kongen følger denne Henstillen, hvorimod man kalder Peder Spandet som Kapellan.¹⁾

Pastor Raschs Sygdom var imidlertid saa alvorlig, saa han Aaret efter døde, og nu søger Pastor Taftberg Embedet som Sognepræst, og denne Gang med større Held. Den 3. December 1746 kaldes han som Sognepræst til Ny og Gammel Sogn Menigheder. Det hedder dog i Kaldsbrevet, at han aarlig skal udgive 100 Slettedaler til en residende Kapellan udi foreskrevne Kald, som desforuden skal nyde Højtidsoffer af Menigheden samt den til Gammel Sogn hørende Anneksgaard.

Den 29. December 1745 blev han i Gudum gift med Rebekka Kirstine Stabye, født i Hanning, døbt den 29. Oktober 1719, død 1790 paa Holmsland, begravet den 9. December. (Datter af Prokurator Mads Staby, der senere blev Ejer af Gudum Kloster).

En smuk Mindesten, som nu er ødelagt, blev sat paa deres Grav paa Ny Sogn Kirkegaard, hvoraf et Brudstykke 1934 fandtes udenfor Kirkegaardsdiget. Ifølge Kirkens Forhandlingsprotokol var den udført i udhugget Arbejde og laa Øst for Korets Nordøsthjørne. Paa dens sydlige Halvdel fandtes følgende Inskription:

Herunder gjemmes det Dødelige af Velærværdige og Højlærde Hr. *Peder Taftberg*, som Aaret 1715 blev sat paa Livets Skueplads i Løgstør, og efterat have opofret sin Ungdom til Evangeliets Tjeneste,

¹⁾ J. R., Nr. 37, 19. Febr. 1745, R.A.

af Forsynet anbetroet det hellige Læreembede, først som Cappellan for Gudom og Faberg Sogne Aar 1744, og 2de Aar derefter som Sognepræst for Menighederne paa denne Øe, hvor hans Støv gjemmes siden 1774, efter at han som Præst for Nye og Gammelsogne i 28 Aar og Provst over Hind Herred i 1 Aar havde viist og vandret Guds Vej til Salighed.

Paa Stenens nordlige Halvdel stod:

Ved hans Side hviler det Forkrænkelige af Velædle *Rebekka Kjerstine Stabye*, som Aaret 1719 saae Verdens Lys i Landting i Herring Sogn,¹⁾ og Aar 1745 blev en kjærlig Ægtefælle for Hr. *Peder Tafteberg*, i hvilket Ægteskab Himlen velsignede hende med 5 Børn, 3 Sønner og 2 Døttre, men efter 29 Aars Forløb satte hende i den bedrøvelige Enkestand, hvorudi hendes Begjerlighed efter at fare herfra og være ved Christo blev opfyldt Aar 1790, da hun naaede sit Livsmaal og indgik til Guds Folks Hvile.

Af deres Børn skal nævnes 3:

1. Jens Tafteberg, født 1746 i Gudum, døbt 29. Marts, død 1808 i Nørby paa Holmsland, begravet den 26. Oktober. Han blev Degn paa Holmsland og gift med Præstedatteren Ane Cathrine Munch. Deres Datter var Rebekka Kirstine Tafteberg, der bosatte sig i Havrvig, hvor hun var gift 2 Gange, og som nævnes Side 16.

2. Susanne Elisabeth Tafteberg, født i Holmslands Præstegaard, døbt 1. Januar 1754, død 2. August 1830 paa Søgaard. Hun blev gift med Hans Peder Ammidsbøll til Søgaard; se Side 46—48.

3. *Kirsten Stabye Tafteberg*, født 1757, død 17. April 1830. Gift 1798 i Ny Sogn med *Jeppe Jørgensen Højberg*, født i Sdr. Lem Sogn, døbt 24. September 1769, død 4. Juni 1836 paa Højberg i Ny Sogn. Hus- og Tømmermand paa Højberg, et Fæstested til Herregaarden Søgaard, som gav ham hans Tilnavn. (Søn af Sognedegn og Husmand

¹⁾ Gammel Skrivemaade for Langting i Hanning Sogn.

Jørgen Jeppesen og Kirsten Jørgensdatter). Deres Datter var:

Petersine Rebekka Kirstine Jeppesdatter Højberg, født den 10. Februar 1800 paa Højberg, død den 8. August 1888 paa Gammel Bjerregaard. Gift med *Iver Andersen Heide*; se Side 8 og 15—36.

IVER HEIDE OG REBEKKA HØJBERG

Der laa omkring 1790 i Havrvig, sydligst paa Holmslands Klit, Ny Sogn, Hing Herred, to Steder: Bjerregaard og Nymindehus, som var opført af Søgaards Ejer; det første til hans private Brug, det sidste som et Fæstested.

Bjerregaard var en firlænget Bindingsværksbygning, Herremanden havde ladet opføre som Avlsgaard paa den Del af Klitten, der efterhaanden dannedes henede ved Gabetts stadige Vandring mod Syd, hvorved der stadig opstod Engarealer, som saa blev underlagt Herregaarden og derved blev privilegeret Jord. Her boede saa nogle af Herremandens Folk; 1801 bestaar Gaardens Beboere af to Tjenestekarle og to Tjenestepiger, som, foruden at passe det stedlige Landbrug, tillige skulde være til Stede ved paakommende Strandinger og holde Øje med ilanddrevet Strandingsgods.

Nymindehus blev bortfæstet til Anders Christensen Heide og er muligvis opført som Toldbetjentbolig, se S. 7.

I Begyndelsen af 1800 lader Assessor Ammidtsbøll mellem Avlsgaarden og Havrvig By opføre endnu et Sted, som blev kaldt *Fiskergaarden* og blev bortfæstet til Laurids Jensen, der tidligere var jordløs Husmand i Hovvig, hvor han til Fiskeri paa Havet holdt Skib, som han selv betjente som Bedstemand, men da han var en dygtig Fisker, gav Assessoren ham Fiskergaarden i Fæste, for at han kunde anlægge Fiskeriet sydligst paa Klitten.

Disse tre Steder danner Grundlaget for Stedbetegnelsen Bjerregaard, men henregnedes i Slutningen af det 18. og Begyndelsen af det 19. Aarhundrede til Havrvig By. 1834 er de opført som Nyminde, men ved Matriklen af 1844 bliver de opført som en selvstændig By, Bjerregaard, efter Assessorens Avlsgaard.

Bjerregaard og Nymindehus er Slægten Heides Arne-
sted. Her har den haft sit Hjemsted siden Slutningen af 1780erne, og her findes Slægten endnu.

Nymindehus var *Iver Andersen Heides* Barndomshjem, og Sandsynligheden taler for, han er født her, hvor vi 1801 finder ham hjemme hos Forældrene. Ganske vist er han døbt i Nørre Bork Kirke, men det har sin Forklaring i, at denne Kirke var lettere tilgængelig for Sydklittens Befolkning end den 36 km derfra liggende Sognekirke paa Holmsland.

Begyndelsen paa hans Livsbane var ret beskedent. Den 10. Februar 1810 opnaaede han Ansættelse som Rorkarl ved Nymindegab med en kongelig Løn paa 53 Rd. 1808—10 møder han paa Session; hans Højde angives ikke, men man faar at vide, at han hjemsendes, fordi han er for klejn. 1811 bliver han som ansat Rorkarl fritaget for Udskrivning, og man kan nu følge ham Aar for Aar i Sørlens Protokoller, uden nogen Forandring i hans Forhold, til han 1825 modtager Fripas, da han mødte som Gaardmand.

Her sydligst paa Klitten har han haft sin Omgangs-
kreds, hvoriblandt man sikkert kan henregne Degnedatteren, Rebekka Kirstine Tafteberg, der var gift og bosiddende i Havrvig, var Nabo til Bjerregaards nordligste Jorder og derved Nabo til Fiskergaarden og Nymindehus.

Rebekka Tafteberg var en ældre Kusine til *Petersine*

Rebekka Kirstine Jeppesdatter Højberg, Plejedatteren paa Søgaard, der i det efterfølgende kun vil blive nævnt ved sit Kaldsnavn: *Rebekka*. Sandsynligheden taler for, at Rebekka ved Besøg hos Kusinen har lært Iver Heide at kende, et Bekendtskab, der saa udviklede sig til et virkeligt Kærlighedsforhold.

Det er en af Livets mærkelige Tildragelser, at disse to Mennesker skulde forenes. Ganske vist var de begge Husmandsbørn, omend Rebekka socialt stod et Trin højere, idet hendes Fader tillige var Tømmermand; men Iver Heide var af ren Bondestand, hvorimod Rebekkas Farfader var Degn, hendes Morfader Provst, og Moderens Morfader var Ejer af Gudum Kloster.

Den store Forskel mellem dem laa dog i deres vidt forskellige Uddannelse, idet Rebekka var antaget i Datters Sted paa Herregaarden Søgaard hos Kancelliassessor H. P. Ammidsbøll og Frue, Susanne Elisabeth Taftberg, der var hendes Onkel og Moster. Her fik hun sin Opdragelse og Uddannelse som den fremtidige Herskerinde paa Herregaarden.

Det er menneskeligt, at Plejeforældrenes Ønske var, hun skulde giftes med en Mand af deres Stand, en værdig Arvtager til Søgaard; det er ogsaa menneskeligt, de følte det som en stor Skuffelse, da hun meddelte dem, hun vilde giftes med Krydsbetjent Iver Heide, og der har sikkert staaet stor Kamp om dette Giftermaal. Ganske vist fortæller velvillige Mennesker, at Rebekka var nødt til at gifte sig, og at Fruen paa Søgaard tvang hende ind i Giftermaalet; men Kirkebøgerne og Herskabets Testamente siger det modsatte, nemlig at Rebekka selv fremtvang sit Giftermaal *mod* Plejeforældrenes Ønske.

Den 27. December 1816 stod saa Brylluppet paa Sø-

gaard mellem Jomfru Rebekka Højberg og Krydsbetjent Iver Heide; de nygifte flyttede nu som Indsiddere ned paa Assessorens Gaard, Bjerregaard, eller som den nu kaldes, *Gammel Bjerregaard*, hvor Iver Heide var Krydsbetjent, og hvor han senere nævnes som Konsumtions- og Toldbetjent.

Det varede ikke længe, inden der kom Forsoning mellem Bjerregaardsfolkene og Herskabet paa Søgaard, og til de to ældste Børns Daab er Fruen paa Søgaard Bæremoder. To Aar efter Giftermaalet fødes det første Barn, og de faar ialt 12 Børn, der opkaldes efter Herskabet paa Søgaard, Iver Heides Svoger, Rebekkas Forældre, hendes Farfader, Farbroder, Pastor Outzens Svigersøn og andre. Børnene blev hjemmedøbt, og naar Forældrene tog til Alters, blev Børnene fremstillet i Kirken. Ingen af Børnene blev opkaldt efter Forældrene, og ingen af Børnebørnene blev opkaldt efter Rebekka, saalænge hun levede. Det satte hun sig bestemt imod, da det jo kunde ske, den opkaldte ikke artede sig vel, og der vilde saa blive sat en Plet paa hendes Navn. Hun var meget ærekær.

Den første Tid af Giftermaalet prægede Rebekka deres Omgangskreds. Man ser de kommer sammen med Herskabet paa Søgaard, Rebekkas Familie, Præstefamilien Outzen, Degnefamilien Sand, Familierne Pugflod og Provstgaard; helt over til Hingø strækker deres Bekendtskabskreds sig, hvor de kommer sammen med Gaardmand Christen Graversen og Hustru, Ane Cathrine Lauridsdatter. Men efterhaanden som de slaar Rod i deres Hjem, danner de sig en Omgangskreds hernede i Bjerregaard, Havrvig og Aargab, hvor de blandt andre kommer sammen med Familierne Muff, Bollerup, Stræde, Lønne og Fiskergaardens Beboere.

Omplantningen fra Søgaard til Bjerregaard maa ikke have været let for Rebekka. Søgaard var den solide Herregaard med den gamle Have, som var skærmet af Volde, der gav Ly for den barske Vestenvind. Bjerregaard laa i den vilde oprevne Natur, hvor Storm og Sandflugt truede med Tilintetgørelse, og hvor man havde en Baad liggende ved Gaarden, som man kunde redde sig bort i ved en paa-

Gammel Bjerregaard
Den nordre Fløj af den oprindelige Gaard

kommende Oversvømmelse. Herved var Livet en Kamp for Tilværelsen; men Rebekka taalte Omplantningen saa godt, saa hun ikke ønskede at forlade Klitten mere.

Gammel Bjerregaard er bygget paa en kunstig Forhøjning for at beskytte den mod Oversvømmelser. Paa et primitivt Maleri, malet 1823 og foræret Rebekka, ser man Gaarden opført i Bindingsværk; foran Stuehuset, der ligger mod Øst, var anlagt en lille Have, og udenom denne gik Vejen. Oprindeligt gik Vejen dog ikke længere end til Bjerregaard.

Gammel Bjerregaard laa, og ligger endnu, som den syd-

ligste Gaard paa Holmslands Klit. Mod Vest var den af Klitterne skærmet mod Havets Brænding, mod Øst en vid Udsigt over Ringkøbing Fjord, i klart Vejr kan man herfra se 16 Kirketaarne, mod Nord var det nærmeste Nabo-sted Nymindehus, der laa $1\frac{1}{3}$ km borte, og mod Syd var Klitten ved Gabet adskilt fra Lønne, hvor de nærmeste Naboer var Lodshuset og Toldbetjentboligen, der laa 6 km borte.

De boede nu som Indsiddere paa Bjerregaard, til Iver Heide den 23. Juli 1824 for 1600 Rbd. rede Sølv køber den af Fruen paa Søgaard og faar den 28. Juli samme Aar tinglæst Skøde paa den. Det var daarlige Tider for Landbruget, da han købte Gaarden. Landbruget var inde i en Krisetid, og mange Landmænd maatte gaa fra deres Ejendomme. Holmsland dannede ingen Undtagelse herfor; 1825 søger derfor nogle af Øens største Gaardmænd om Henstand med Betalingen, da hverken de eller Landmændene i det hele taget havde nogle Penge, og de Varer, de kunde sælge, næsten ingenting kunde indbringe, da Priserne var meget smaa, hvorfor de, saafremt de blev udpantede, i de fleste Tilfælde maatte gaa fra Hus og Hjem.

Ganske vist finder vi i denne Forbindelse ingen Efterretninger fra Klitboerne; men var Forholdene paa Holmsland daarlige, var de endnu mere elendige paa Klitten. Her havde nemlig i Februar 1825 en Storm og Vandflod ødelagt for store Værdier, og Familien Heide var Natten mellem den 3. og 4. Februar nær blevet udslettet af de levendes Tal.

Om Natten indtraf en mægtig Stormflod, hvorom der endnu gaar Sagn paa Klitten. Meddelelserne herom kom kun langsomt frem og naaede først Dagspressen den 11. Februar, da »Berlingske Tidende« indeholdt en kort Med-

delelse fra Ribe, som gik ud paa, at Vesterhavet var gaaet over sine Bredder, flere Gaarde skulde være ruinerede, mange Mennesker druknede, og den Skade, Markerne havde taget ved, at det salte Vand havde overskyttet Vintersæden, var uberegnelig.

Der indløb nu korte Efterretninger om den Skade, som Vandfloden havde forvoldt, men vi finder ingen Efterretninger i Bladet fra Holmslands Klit. Og dog skete der her ubodelig Skade, der har sat sit Præg paa Klitten den Dag i Dag.

Den 3. Februar rasede et frygteligt Uvejr med Storm og Snebyger over Klitten, ledsaget af usædvanligt Højvande. Om Natten brød Vandet flere Steder gennem Klitterne og beskadigede de tilstødende Ejendomme og tilintetgjorde Klitterne, saa Sandet førtes ind over Landet og ud i Fjorden.

Gammel Bjerregaard var i stor Fare for at blive bortskyllet af Havets voldsomme Brændinger, da de foran Gaarden værende Sandbanker, som beskyttede Gaarden, paa mindre end en Time var forsvundne, hvorved hele Strækningen blev saa forandret, at Gaarden synes som henflyttet til et andet Sted, og den var nu udsat for ved den første Vestenstorm at blive opslugt af Havet.

Natten mellem den 27. og 28. November var det atter galt, og en ny Storm, ledsaget af Regn og Haglbyger, hærgede atter Klitten.

Af den paafølgende Taksering til Udbetaling af Erstatning til de Skadelidte fremgaar det, at alle tre Ejendomme i Bjerregaard By havde lidt Skade. Søren Mathiasen Møller, Iver Heides Svoger i Nymindehus, havde lidt mindst, en naturlig Følge af, at han havde den mindste Ejendom. Hans Skade blev opgjort til 100 Rbd. Sølv.

Fiskergaarden, som Laurids Jensens Søn, Hans Chr. Lauridsen, nu havde, var nedfalden og bortskyllet. Skaden paa hans Bygninger og Jorder blev takseret til 254 Rbd. Sølv.

Værst var det gaa ud over Gammel Bjerregaard, og da den havde det største Jordtilliggende, var det mest gaaet ud over dens Jorder. Et Pakhus paa 16 Fag var beskadiget og maatte flyttes, det takseredes til 15 Rbd., Vandflodens Skade paa Jorderne takseredes til 250 Rbd., paa Sæden til 18 Rbd., paa Avlsredskaberne 9 Rbd.; ialt 292 Rbd. Sølv.

Iver Heides Ejendom var nu forringet betydeligt. Hvor forhen var Ager og Eng, var nu Sandmarker. Nogle Steder blæste Sandet atter bort, og Jorden blev atter frugtbar; andre Steder laa Sandet ikke i tykkere Lag, end Græs-væksten kunde trænge igennem og derved frembringe om ikke frugtbar, saa dog nogenlunde frugtbar Jordbund. Hvor derimod Jorden var overskyttet med tykkere Lag af Sand og Grus, var Vegetationen for stedse ødelagt.¹⁾

Man har ingen Beskrivelse af Bjerregaards Jorder før Forarbejderne til Matriklen af 1844. Man ved kun, at den sydligste Del af Jorden, Matr. Nr. 156 a, hørte til Søgaard Hovedgaard og var privilegeret Jord, hvorimod den nordre Del, Matr. Nr. 156 b, var Enge, som Assessor Ammidsbøll dels tilbyttede sig, dels forbeholdt sig, naar en Gaard paa Holmsland, med Engjord i Havrvig, gik fra Fæste til Selveje.

I Sogneprotokollen faar man den første Beskrivelse af Jorderne, et Arbejde, der maa være foretaget efter Heides Køb af Gaarden, men inden Stormfloden, da det viser en

¹⁾ D. K., 3. Dept., Samlingssag Ø 287 A og B, ang. Storm- og Vandfloden 1825—28. R.A.

Forbedring af Hartkornsansættelsen, hvorimod Stormfloden forringede Jorderne betydeligt.

Matr. Nr. 156 a var i gammel Hartkornsangivelse ansat til 2 Td. 1 Skp. 1 Fdk. $2\frac{1}{5}$ Alb., men ved Matriklen af 1844 ansættes den til 2 Td. 6 Skp. 3 Fdk. $2\frac{1}{4}$ Alb., bestaaende af en samlet Lod ved Gaarden, sydligst paa Klitten, paa 569 Td. Ld., der højst var ansat i Takst 7, men meget laa under Takst 1, og en meget stor Del var aldeles uegnet til Dyrkning.

Matr. Nr. 156 b var i gammel Hartkorn 5 Td. $39\frac{3}{40}$ Alb. Ved den nye Matrikel ansættes det til 6 Td. 1 Fdk. $1\frac{1}{4}$ Alb., bestaaende af tre Lodder sydlig paa Klitten, norden for Bjerregaard, paa $886\frac{3}{4}$ Td. Ld., hvoraf den nordre Lod stod højst i Takst 6, men meget under Takst 1, den mellemste Lod højst i Takst 8 og den søndre Lod højst i Takst 10.

Ifølge Beretningen om Stormfloden maatte Iver Heide flytte sin Gaard, da Klitterne, som tidligere skærmede den, var borte, hvorved der var Fare for dens fuldstændige Bortdrivning. Nordligst paa hans Areal bygger han saa *Nygaard*. Gammel Bjerregaard nedrives dog ikke, men bliver nogle Aar efter bortforpagtet, og han synes nu mest at hellige sig Toldbetjentstillingen, medens han dog samtidig har drevet noget Landbrug paa sin nye Gaard. Nygaard synes at have øvet stor Tiltrækning paa Iver Heide, hvorimod Rebekka mest følte sig tiltrukken af den gamle Gaard, som hun ofte længtes tilbage til. Ofte gik hun op paa en nærliggende Klit og saa tilbage til Gaarden.

Den 2. August 1830 afgik Enkefru Ammidsbøll ved Døden paa Søgaard, og nu kom der Penge til Familien Heide, Penge, som dog var Rebekkas Særeje. Herskabet paa Søgaard kunde ikke tilgive, at deres Plejedatter havde

giftet sig under sin Stand. De vilde dog ikke forbigaa hende, men hendes Mand maatte ikke faa Del i deres Efterladenskaber, hvorfor de Aaret efter Brylluppet opretter et Testamente, hvis første Post er saalydende:

»Min, Testatrix, Søsterdatter, Rebekke Kirstine Høyberg, skal have in Natura Søegaard Hovedgaard med alt deri værende Indboe, Udboe og Besætning, intet undtagen (herunder forstaaes dog ikke Obligationer og rede Penge), med fuldkommen Eiendomsret efter Loven, *dog da hun har givet sig uden vores Villie med Bondekarlen Iver Andersen Hejde, som efter vores Meening var ringe agt mod os, og et upassende Partie for hende, hvem vi havde antaget som vor Datter, saa maa intet af det som her er givet, blive hans Eiendom; altsaa naar hun dør og efterlader sig Børn, tilfalder Søegaard og Boe, som den her er hende givet, hendes Børn allene i Arv, dør hun uden at efterlade sig Børn, eller om hun efterlader sig Børn, og disse dør Børneløs, da tilfalder Søegaard og Boe Rebekke Høybergs Arvinger (hendes ovenanførte Mand herunder ikke forstaaet) til Deling efter Loven, undtagen vi begge, eller den Længstlevende af os, har gjort anden Bestemmelse, som vi forbeholder os; bliver Rebekke Høyberg Enke og tager en anden Mand, da gielder anførte Indskrænkninger ikke; men Søegaard og Boe ansees da som fælleds Boe efter Loven, for hende og hendes anden Mand.«*

Forholdene har i Tiden mellem Testamentets Oprettelse og dets Fuldbyrdelse udviklet sig anderledes, end Testatorerne havde tænkt sig. Dels var Formuen, da Boet skulde skiftes mellem de øvrige testamentariske Arvinger, ikke saa stor, som da Testamentet blev oprettet, dels havde Iver Heide købt Gammel Bjerregaard og senere opført Nygaard, hvor de havde levet sig saaledes ind i Forholdene, saa de ikke vilde forlade dette Sted.

Det bestemtes derfor, at Søgaard sammen med Boets øvrige faste Ejendom skulde sælges ved Auktion, og Rebekka skulde saa sammen med de øvrige Arvinger have sin Arvepart udbetalt. Søgaard blev ved Auktionen solgt for 5700 Rd. rede Sølv, og ved Skiftets Slutning, den 18. April 1833, blev der til Rebekka Højberg udbetalt 2943 Rd. 5 Mk. 12 Sk. rede Sølv, som indsattes i Overformynderiet.

Paa Nygaard levede de nu et godt Familieliv i flere Aar. Iver Heide, der var en alvorlig Kristen, holdt hver Dag Morgenandagt paa sin Gaard for Børnene og Tjenestefolkene, og hver Dag havde han sine stille Stunder, hvor han var optaget af Bøn og Læsning.

Efter 29 Aars Ægteskab afgik han ved Døden. Han skulde flytte en Kakkellovn over til Sønnen Søren, som var bleven gift, hvorved han paadrog sig en Forløftelse med paafølgende Blodstyrtning. En Tid gik han oppe og var syg, men maatte tilsidst gaa til Sengs, og et halvt Aar efter døde han, den 20. Januar 1845. Forinden han døde, fordelte han Jorderne mellem Børnene, som de skulde have, naar de blev gift, og paa sit Dødsleje forfattede han sit eget Gravskrift, der tidligere fandtes paa Nygaard, men nu er bortkommen.

Den fattige Husmandssøn døde som en efter Klittens Forhold velstaaende Mand, som Ejer af to Gaarde. Man faar ret Indtryk af hans Ejendoms Størrelse, naar man paa et Kort sammenligner hans Omraade med andre Klitbyers. Han ejede omtrent hele Strækningen fra Havrvig Skel til Sydspidsen af Holmslands Klit. Midt inde i den nordlige Del af hans Jorder laa Fiskergaarden med sine 278 Td. Ld. og Nymindehus med sine 20¹/₂ Td. Ld., og midt imellem Nymindehus og Gammel Bjerregaard laa

en meget smal Strimmel Jord, der hørte til Holmslands Præstekald, det eneste Stykke Eng, som Assessoren ikke kunde tilbytte sig eller købe. Herfra og til Sydspidsen gik saa Resten af hans Jord. Han var Eneejer af den Jord, hvorpaa næsten hele Bjerregaard By i de næste Tiaar opstod. Ved Skiftet efter ham afsløres han som en god Økonom. Den Mand, der begyndte sin Livsstilling med en maanedlig Løn paa 1 Rd., og som i Arv efter sin Fader fik 150 Rd., kunde efterlade 1800 Rbd. rede Sølv til Deling mellem sine Børn, foruden at Moderen forpligtede sig til at give de umyndige Børn en forsvarlig Opdragelse og forsyne dem med alle Fornødenheder til deres 18. Aar, Døtrene til deres 22. Aar, fra hvilken Tid de først skulde have Renter af deres Arvesummer. Endvidere tillagde hun hver af de to Døtre frit Bryllup til 32 Rbd., en Sengs Klæder til 32 Rbd., en Dragkiste til 12 Rbd., og alle fire umyndige Børn, saalænge de var ugifte, et Faar græsset og fodret; hver af Sønnerne fik et Chatol til 20 Rbd. Sølv.

Aaret efter Iver Heides Død var der stort Bryllup paa Nygaard, da Rebekka bortgiftede to Døtre paa samme Dag, Hansmine og Dorothea; 6 Maaneder efter er der igen Bryllup, da Elisabeth bliver gift.

Næste Aar er der atter Bryllup. Denne Gang er det Iver Heides Enke, Rebekka Højberg, som bliver gift. Hun var, trods sit lange Ægteskab, kun 47 Aar gammel, og hendes Ejendomme krævede en Mands fulde Arbejdskraft. Hun hensad i uskiftet Bo efter Mandens Død, men afholder den 3. Juli 1847 Skifte med sine Børn, og den 10. Juli 1847 stod saa hendes Bryllup med Niels Bertelsen i hans Fødehjem i Hemmet Sogn. Niels Bertelsen var født den 10. Oktober 1812 i Byen Skuldbøl i Hemmet Sogn, som Søn af Gaardmand Bertel Christensen. Han havde tidligere været

gift og havde en Søn, Jens Nielsen, som nu kom med til Bjerregaard, hvor han senere blev gift.

Ved tinglæst Vielsesattest af 28. Juni 1848 kommer Niels Bertelsen nu i Besiddelse af Gammel Bjerregaard og Nygaard. Rebekkas Arv, som endnu var i Behold, faar han ingen Andel i, da der den 3. Juli 1847 var oprettet Ægtepagt, hvorefter disse Penge forblev hendes Særeje.

Som nævnt bortforpagtede Iver Heide Gammel Bjerregaard, men da han døde, kom der en ny Toldbetjent, som fik Bopæl her. Toldbetjenten boede nu alene her et Stykke Tid, til Hansmine Heide bliver gift med Jens Sørensen fra Lønne. De varetager i nogle Aar Gaardens Drift, til Otto Heide bliver gift, og han saa i Følge Løfte fra Faderen skulde have Nygaard. Den 29. November 1854, tinglæst den 12. Marts 1856, overtager Otto Heide saa Nygaard med Hartkornet 3 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Oprindeligt skulde der høre 7 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Hartkorn til Gaarden, men Niels Bertelsen havde bortsolgt det resterende.

Niels Bertelsen og Rebekka flytter nu til Gammel Bjerregaard, hvor Stuehuset var nedrevet og et nyt opført i Grundmur, som endnu bestaar. De bebor dog ikke hele Gaarden den første Tid, idet 7 Fag af Gaarden var bortlejet, og her boede Toldbetjent Lange. Den 1. Juni 1853 havde Niels Bertelsen forpligtet sig til at opføre et Toldpakhuis ved Bjerregaard og vedligeholde det mod en akkorderet Betaling, og den 1. April 1856 fornyes Lejemaalet for Toldbetjenten for 3 Aar, hvorved Niels Bertelsen paa-tager sig nogle Forpligtelser, velsagtens Toldpakhuisets Vedligeholdelse. Senere flytter Toldbetjenten, der var den første Opsynsmand ved Redningsstationen, mere nordlig i Byen, hvor den første Redningsstation var anlagt.

Niels Bertelsen overtager nu selv Gaardens Drift. Hans

Kreaturhold hørte blandt de største paa Klitten, idet det 1861 angives med 1 Vallak, 2 Hopper, 7 Køer, 2 Ungkvæg, 1 Kalv, 36 Faar og 4 Svin. Dette giver dog ikke noget Indblik i Gammel Bjerregaards oprindelige Kreaturhold, og hvad der kunde holdes paa de oprindelige Jorder, idet nogle af Børnene nu var gift og havde faaet deres Part af Gaarden, og desuden var der bortsolgt ikke saa faa Parceller. Sammenlægger man Børnenes Kreaturhold med Modergaardens, faar man 3 Vallaker, 6 Hopper, 26 Køer, 6 Ungkvæg, 9 Kalve, 207 Faar, 16 Svin, 1 Tyr, 1 Stud, og desuden drev den samlede Familie Biavl med 27 Bistader, hvilket vil sige, at der paa den Del af Gammel Bjerregaards Jorder, som nu var i Familiens Eje, var dobbelt saa stort Kreaturhold som paa nogen anden Gaard paa Holmsland eller Klitten. Dette giver dog heller ikke noget fuldt Indblik i, hvad der kunde holdes paa Gaarden i Iver Heides Tid, idet man maa erindre, at Gaardens Jorder var i Udvikling efter den Tilbagegang, som Vandfloden 1825 medførte. De store Sandmasser, som overskyllede Jorden, og som blev ført ud i Fjorden, dannedes efterhaanden til Engarealer ved, at der ved de store Vinteroversvømmelser lagde sig Klæg paa Sandet.

Den 21. Juni 1871 overdrager de Gaarden til Svigersønnen Peder Christian Nielsen Dahl, hvorefter Niels Bertelsen og Rebekka gaar paa Aftægt. Niels Bertelsen døde allerede den 20. November samme Aar, 59 Aar gammel, men Rebekka levede endnu 17 Aar som Aftægtskone.

Rebekka var en statelig Dame, var gæstfri og altid i godt Humør; men tillige var hun myndig, og gik Folk over Stregen og blev platte i deres Udtale, skulde hun nok sætte dem paa Plads. Iver Heide var i Pengesager meget paa-passelig, hvorimod Rebekka var meget gavmild. Hun

Rebekka Højberg

fulgte levende med i Gaardens Drift, og navnlig det store Strandlen havde hendes Interesse. Naar Strandfogden, eller en af hans Karle, i de urolige Efteraarsnætter havde været det milelange Strandlen igennem, ventede hun med Spænding Efterretningerne fra Stranden, og der vankede mangan en god Kop Kaffe, naar Beretningen var aflagt.

Ved Strandinger fulgte hun Redningsarbejdet med stor Interesse, og naar de skibbrudne blev bragt til Gaarden, plejede hun dem med nænsomme Hænder, og hendes Tanker gik saa tilbage til Sønnen, som blev derude.

Strandingsauktionerne var store Dage, og der kunde til Tider være meget Strandingsgods. Saa var der stor Søgning til Bjerregaard. Saa mødte Konsulen og Herredsfogden fra Ringkøbing, og de var Rebekkas Gæster. Folk kom fra Klitten, Lønne, Henne, Bork og mange andre Steder fra, og Rebekka viste sig her som den omsorgsfulde Værtinde.

To Gange om Aaret gjorde hun en Rejse til Ringkøbing, og da hun blev Enke anden Gang, maatte Svigersønnen spænde de to hvide Heste for Vognen og køre hende til Købstaden. Naar Tiden for Købstadturen nærmede sig, kunde det nok være, at Børnebørnene blev artige; dels skulde gerne et Barn med, dels vankede der ved Hjemkomsten Gaver til alle Børnene. Til en saadan Tur var Rebekka velklædt, hendes sorte Fløjlsliv var besat med Ravknapper, og om Halsen bar hun en Ravkrans. Første Dag kørte man til Søndervig, hvor man overnattede hos Gaardejer P. Chr. Mortensen, der var gift med Jens Kamps Enke, Karen Mortensen, hvorefter Turen gik over Holmsland til Ringkøbing. Hvor hun kom frem, viste man hende Ærbødighed, og Folk saa op til hende. Der fortælles et lille Træk, som netop viser, hvilken Anseelse hun nød. En

Staldkarl i Ringkøbing havde det inderligste Ønske, at Rebekka vilde lade sine Heste spænde fra hos ham, ikke for Drikkepengenes Skyld, der ikke var mere end almindeligt, men blot for at faa Lov at passe hendes Heste, hjælpe hende til Sæde i Vognen, og saa var det en Ære for hans Stald at huse et saa fint Køretøj. Denne Ære opnaede han dog aldrig.

Paa Hjemturen overnattede de hos Gaardejer Anders Hansen i Søndervig, der var gift med Karen Lodberg, og til Tider overnattede de hos Gaardejer, Sognefoged Jens Lodberg i Sønder Lyngvig. Turen varede sædvanligvis otte Dage og blev benyttet til Indkøb og Besøg i Ringkøbing, paa Holmsland og Klitten. Ved Hjemkomsten var der en Sammenstimlen af Børn, Svigerbørn og Børnebørn, og sidstes Øjne straaledede forventningsfuldt ved Tanken om de Gaver, »Gamle Bekka« havde med hjem til dem.

Rebekka var en god Moder, ikke alene for sine Børn og Børnebørn, men for hele Bjerregaard Bys Børneflokk. Der fortælles saaledes om en Toldbetjent, at hans Børn ikke maatte faa noget at spise udenfor de fastsatte Spisetider. Børnene kunde dog blive sultne udenfor disse Tider, og de luskede saa om til »Gamle Bekka«, hvor de ofte fik sig en forsvarlig »Mellemmader«.

Saaledes var hun overfor alle Børn; og de Mennesker, der som Børn er opvokset i Bjerregaard By, omtaler hende altid med Ærbødighed og fremhæver hendes mange gode Sider.

Rebekka fik en meget stor Aftægt paa Gaarden; hun havde en Tjenestepige til sin Opvartning, men vartede dog altid selv op for sine Gæster, lige op til sin høje Alderdom. Da hun tilsidst blev saa svag, at hun ikke kunde gaa i Køkkenet, blev Maden bragt til hendes Dør, hvor hun

saa selv modtog den og sørgede for det videre fornødne.

Som nævnt var Iver Heide en alvorlig Kristen; men her kunde Rebekka ikke følge sin Mand. I sin høje Alderdom begyndte hun dog at søge Gud. Hver Aften bad hun højt, og paa sit Dødsleje gentog hun tit i sin Bøn:

O Gud, du ser mig,
 og du ved
 alt, hvad mit Hjerte beder,
 se, jeg i Tro og Ydmyghed
 frem til dit Alter træder;
 opfyld paa mig dit gode Ord,
 og lad mig finde ved dit Bord
 Velsignelsen, som mætter.

Endvidere fremsagde hun ofte Salmen: »Bliv hos mig, kære Herre Krist«, som Bøn, og hun ønskede den tit sunget for sig.

Den 8. August 1888 afgik hun ved Døden paa Gammel Bjerregaard, 88¹/₂ Aar gammel, efter at have levet i Bjerregaard By lige ved 72 Aar. Da Iver Heide døde fandtes der i Sognet kun een Kirkegaard, ved Ny Sogn Kirke, og her blev han begravet, Syd ind til Ammidsbølls Gravsted. Senere kom der Begravelser i Lyngvig og Havrvig, og paa den sidste Kirkegaard blev Rebekka begravet ved sin anden Mands Side. Man rejste hende et Gravminde, og Blomster har prydet Graven lige til Nutiden.

Blandt Efterkommerne lever endnu Mindet om Iver Heide og Rebekka Højberg, som de omsorgsfulde Forældre og som de flittige Mennesker de var. 1933 enedes man om at sætte to nye Mindestene paa deres Grave. Den 10. Juli 1934 samledes flere af Efterslægten og enkelte af Holmslands Beboere paa Ny Sogn Kirkegaard til Afsøringen af Iver Heides Mindesten. Efter en Salme og Bøn

holdt Lærer, Kordegn C. O. Christensen fra Ringkøbing en Tale, hvori han mindedes sin Oldefader ikke blot som den flittige og stræbsomme Mand, og som den kærlige, milde og omsorgsfulde Fader, men ogsaa som en from Mand, der i daglige Andagstunder søgte Stilhed for Guds

Rebekka Højbergs Grav
paa Havrvig Kirkegaard

Iver Heides Grav
paa Ny Sogn Kirkegaard

Ansigt, dels i Bøn, dels i Læsning af Guds Ord. Derfra tog Familien til Havrvig Kirkegaard, hvor andre af Slægten var samlet. Her mindedes Kordegnen sin Oldemoder, dels som den arbejdssomme, flittige, men myndige Moder, der var gæstfri og gavmild som faa, og som selv op i sin høje Alderdom med stor Interesse fulgte med i Gaardens Bedrift og med levende Interesse fulgte det store Strandlen,

dels som den Kvinde, hvis Hu først mod Livsaftenen mere vendtes mod det hinsidige.

De to Kirkegaarde blev to smukke Mindestene rigere.

— — —

Knap 17 Aar gammel kom Rebekka som nygift ned til et øde Sted, til en By paa tre Huse. Hun opnaaede at se Byen vokse, se sine Børn bosætte sig paa samme Sted. Allerede i Iver Heides Tid blev der bortsolgt Parceller fra Modergaarden, saa Byen ved hans Død bestod af 6 Landbrug; i 1860 bestod den af 14 Landbrug, og ved hendes Død bestod Byen af 25 Ejendomme, hvoraf Størsteparten var opstaaet af Gammel Bjerregaards Jorder. Af denne By var Beboerne i de syv Ejendomme hendes Børn og Børnebørn, og Ejendommene var udtaget af hendes Gaard. Og dog var Gammel Bjerregaard endnu en stor og god Gaard, velholdt og velbygget, med Jorder, som var i stadig Udvikling.

I Ægteskabet med Iver Heide var 12 Børn, se Side 37, hvorimod Ægteskabet med Niels Bertelsen var barnløst. Af disse Børn døde de 4 som smaa, en Søn druknede som voksen, Resten bosatte sig i Bjerregaard.

Af Bjerregaards nuværende 22 Helaarsbeboelser bebos de 16 nu af Efterkommere af Anders Christensen Heide, og heraf er Beboerne i de 11 Ejendomme Efterkommere af Iver Heide og Rebekka Højberg.

Den Gaard, hvor Iver Heide og Rebekka bosatte sig paa for 118 Aar siden, og dens Omgivelser var meget forskellig fra Nutiden. Dens Areal har stadig udvidet sig, idet Udløbet stadig flyttede sig mod Syd, hvorved Holmslands Klit fulgte med, og det indvundne Land kom saaledes til at høre til Gammel Bjerregaard. 1893 bragte Gabetts Vandring til Ophør, ved at man gravede et nyt Udløb

i Nordmandskrogen ved Nymindegab. Holmslands Klit var da omtrent ud for Hovstrup By i Ribe Amt. Nye Engarealer dannedes, og efterhaanden som Klitterne, der ved Vandfloden i 1825 var jævne med Jorden, atter dannedes, blev Faren for Oversvømmelser formindsket; men i Stormvejr kunde det dog ske, at Havet brød gennem Klitterne længere mod Syd, og saa sent som 1880 kunde Havet bryde gennem Klitterne overfor Nymindegab. Dette bevirkede, at de store Saltvandsoversvømmelser stadig underminerede Gaardens Landbrug, idet Vegetationen dræbtes paa Agermarkerne. Klitterne blev tilplantede med Marehalm, Jorderne blev forbedrede, og Lyngarealer blev indtaget til Agermark.

Rebekka byggede som nævnt Stuehuset, da hun flyttede tilbage til Gaarden; senere er de to andre Fløje ombygget, hvorimod den nordre Fløj endnu staar tilbage af den oprindelige Gaard.

Trods den isolerede Beliggenhed var det dog ikke sjældent, man saa fremmede Mennesker ved Gaarden. Gabet udviklede sig omkring Midten af det 19. Aarhundrede til et betydeligt Fiskerleje, hvortil mange af Klittens Beboere paa visse Tider af Aaret søgte hen som Fiskere. Beboerne paa Klitten kunde ikke selv avle det Korn, de skulde bruge, og maatte derfor tilbytte sig Korn for Fisk, som for de sydlige Klitboeres Vedkommende skete paa den anden Side af Gabet. Særlig efter at der 1849 blev oprettet et privilegeret Færgested paa den anden Side af Gabet, kan man regne med en livlig Trafik over Klitten. Saa foretrak mange af de sydlige Klitboere at tage til Varde i Stedet for Ringkøbing, naar de skulde til Købstaden.¹⁾ Embedsmænd, som havde deres Gerning langs

¹⁾ V. A. III. Side 234, Ribe Amts Færgevæsen. RA.

Kysten, blev overfærget her, Turister og farende Svende af mere eller mindre tvivlsom Karakter fik deres Forplejning paa Gammel Bjerregaard, naar Vejrforholdene i flere Døgn hindrede Overfarten til Lønne. Sydklittens Familiebegivenheder satte ofte sit Præg her, idet den lange Afstand til Sognekirken gjorde, at enkelte benyttede Lønne og Bork Kirker ved Bryllup, Barnedaab eller Begravelser, og særlig paa sidste Kirkegaard har enkelte Klitboere fundet deres sidste Hvilested, saaledes et af Iver Heides Børn, ligesom hans Forældre ligger begravede her.

Efterhaanden mistede Gabet sin Betydning som Fiskerleje. Færgeriet var ikke saa godt som tidligere, Strandinger blev færre og færre, og det indstrandede Gods blev derved efterhaanden mindre.

Bjerregaard henfaldt atter til sin Tornerosesøvn.

Verdenskrigen indbragte en kort Opblussen, hvad Strandingsgodset angaar. Men Tiden efter Krigen har fuldstændig revolutioneret det daglige Liv i Bjerregaard By. Efter Hvide Sandes Aabning blev en Dæmning lagt fra Klitten til Nymindegab, og en vældig Trafik foregaar nu her i Sommermaanederne, hvor der paa Søndage kan passere Hundreder af Biler og Cyklister, og Rutebiler passerer Gammel Bjerregaard fire Gange daglig i hver Retning.

Bjerregaard By er ved at blive opdaget til Sommerbeboelse. Enkelte Parceller er solgt, flere vil følge efter, og meget af dens ejendommelige og storslaaede Natur vil derved gaa tabt. 1934 købte Staten af Gammel Bjerregaards Ejer et Areal paa 800 Td. Ld., beliggende fra Hegnet, 1 $\frac{1}{2}$ km Syd for Gaarden, til Ringkøbing Amts sydligste Skel, hele Tangen fra Hegnet til det ældste Udløb. Arealet skal henligge i sin naturlige Tilstand, til fri Raaighed som Lejrplads for Danmarks Befolkning.

DERES BØRN

1. Pedertrine Kirstine Iversdatter Heide, født 14. December 1818, død 24. Januar 1906. Gift 18. Oktober 1840 med Niels Christian Clausen, født 31. Oktober 1813 i Havrvig, død 24. Januar 1894. Landmand og Strandfoged i Bjerregaard. (Søn af Gaardmand Claus Jeppesen og Magdalene Nielsdatter).

2. Søren Christian Iversen Heide, født 6. April 1821, død 14. September 1903. Landmand og Fisker i Bjerregaard. Gift 6. Oktober 1844 med Gjertrud Mette Marie Simonsdatter, født 8. Marts 1826 i Havrvig, død 4. December 1910. (Datter af Gaardmand Simon Lauridsen Bollerup og Ane Christensdatter Banch).

3. Hansmine Petrine Frederikke Iversdatter Heide, født 28. September 1823, død 8. Oktober 1905. Gift 13. April 1846 med Jens Sørensen, født 12. Maj 1818 i Lønne, druknet 25. November 1876 ved Nymindegab. Landmand, Betjeningsmand ved Redningsstationen i Bjerregaard. (Søn af Husmand Søren Thomsen og Ane Marie Jensdatter).

4. Dorothea Jepsine Iversdatter Heide, født 4. Oktober 1825, død 26. Januar 1905. Gift 13. April 1846 med Christen Christensen, født 3. September 1816 i No, død 20. Marts 1885. Landmand og Tømrer i Bjerregaard, ansat ved Redningsvæsenet. (Søn af Gaardmand Christen Christensen og Ane Lauridsdatter).

5. Elisabeth Iversdatter Heide, født 14. September 1827, død 10. Juli 1902. Gift 11. Oktober 1846 med Hans Chri-

stian Nielsen, født 23. Oktober 1825 i Bjerregaard, død 26. Oktober 1885. Landmand og Fisker. (Søn af Husmand og Fisker Niels Hansen Wraa og Ane Johanne Christensdatter).

6. Otto Iversen Heide, født 20. Marts 1830, død 15. Februar 1915. Ejer af Nygaard, Strandfoged og Landpost. Gift 17. April 1854 i Ny Sogn med Birgitte Nielsine Pedersen, født 28. Februar 1831 i Henne Sogn, død 12. Juli 1897. (Datter af Husmand Peder Jensen og Kirsten Jensdatter).

7. Lene Iversdatter Heide, født 20. Marts 1830, død 13. August 1830.

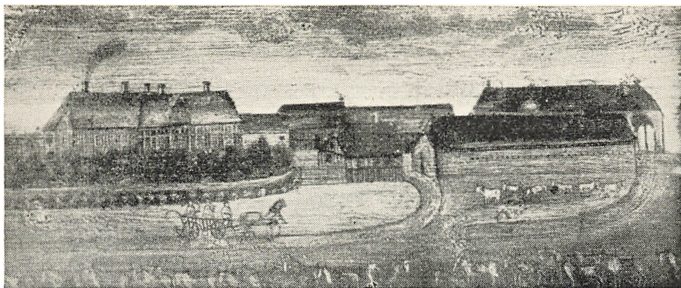
8. Jens Andreas Iversen Heide, født 5. Januar 1833. Var Sømand, sejlede i udenlandsk Fart og druknede. Ugift. Skifte afholdt 1858.

9. Jens Jørgen Iversen Heide, født 5. Marts 1835, død 20. Januar 1838.

10. Magdalene Kirstine Iversdatter Heide, født 3. Maj 1837, død 29. August 1927. Gift 1. November 1861 med Peder Christian Nielsen Dahl, født 28. Februar 1829 i Klegod paa Klitten, død 22. December 1919 paa Gammel Bjerregaard. Skipper. Opførte en mindre Ejendom Nord for Nygaard, overtager 1871 Gammel Bjerregaard. Op-synsmand ved Redningsstationen, Forbjærger for Klittens søndre Bjærgelav, Strandfoged, Dannebrogsmænd. (Søn af Fisker Niels Pedersen Dahl og Ane Marie Christensdatter).

11. Jensine Jørgine Iversdatter Heide, født 9. Januar 1841, død 28. Marts 1855, da hun fra Konfirmationsforberedelsen fra Holmsland gik over Isen, hvor hun faldt i Vandet og frøs ihjel.

12. Dødfødt Pigebarn, 13. April 1844, begr. 23. April paa Bork Kirkegaard.

Søgaard

Malet 1823 og findes paa Gammel Bjerregaard

HERREGAARDEN SØGAARD

REBEKKA HØJBERGS BARNDOMSHJEM

Rebekka Højbergs Barnsdomhjem, Herregaarden *Søgaard*, var en lille Sædegaard paa Holmsland, der har ført en Tilværelse mellem skiftende Velstand og stor Fattigdom.

I mere end 200 Aar var den i adelige Slægters Besiddelse, hvoraf nogle ved deres Nedstamning paa Sværd- eller Spindesiden hørte til Stygge-Slægten.

Efter Hans Krabbe, der døde 1647, kom der en Nedgangsperiode i Gaardens Historie, idet hans Ægteskab med Christence Juel, hvis Moder var en Stygge, var barnløst, hvorfor Gaarden blev delt mellem hans Enke og hans Søsters Børn, Enevold, Laurids og Helvig Lunow, hvoraf Laurids Lunow senere køber Søsterens Anpart.

Gaardens Gods førte nu en omtumlet Tilværelse, indtil Niels Harbou atter samler dens oprindelige Gods. Han kunde dog ikke klare sine Forpligtelser, hvorfor han den 4. Juni 1674 pantsætter den for 4900 Rd. in Specie til ærlige og velfornemme Mand, Laurids Jensen paa Østertorp i Stadil. Niels Harbous Enke, Kirsten Jørgensdatter Orning, maa senere gaa fra Gaarden paa Grund af Fattig-

dom. Hun bosatte sig paa Kastbjerg i Bølling Herred, hvor hun døde meget jammerlig forfalden.

Med Laurids Jensen kommer Søgaard over i borgerlige Slægter, men hans Svigersøn, Amtsforvalter Rasmus Andersen i Ringkøbing, opnaar dog adelig Frihed paa Gaarden, som 1681 tildeles ham, for hans lange og tro Tjeneste, og gælder for ham, Hustru og deres Livsarvinger, med al Jordegods de har og paa lovlig Maade tilkommendes vorder. Han beboede en større Gaard i Ringkøbing, hvor han desuden ejede andre Gaarde, Lejeboder samt en Smedie, og tillige var han Ejer af Stadil Kirke. 1688 faar han kongelig Bevilling paa at være fritaget for de ekstraordinære Skatter og Indkvarteringer i hans Hus i Ringkøbing, samt »anden borgerlig og Byens Tynge og Paalæg«.

Han døde 1696, blev begravet den 2. Juni, og hans Datter, Ide Sophie Rasmusdatter, arvede nu Søgaard. Den Opgang, man kunde spore under Faderen, faar hun ikke megen Glæde af, da hun synker dybere og dybere i Armod.

Hendes første Mand var Borgmester Christen Winther; han førte i nogle Aar Ringkøbing Bys Regnskaber og efterlod hende i temmelig stor Gæld og Vidtløftighed med »fir smaa u-møndige Børn disuære«.

Den 15. Juni 1692 bliver hun i Ringkøbing gift med Elias Larsen, Tolder i Ringkøbing, som døde Januar 1699. Hun indtræder noget for sent i dette Ægteskab, hvorfor hun skulde udstaa aabenbar Skriftemaal, men slipper herfor mod at betale 50 Slettedaler til Christianshavns Kirke.

Tredie Gang bliver hun gift med Mogens Henriksen Wendelboe, der døde 1709. Hendes anden og tredie Mand bliver Ejere af Søgaard og faar begge stadfæstet dens adelige Privilegier.

Som anden Gang Enke køber hun den 26. September

1699 fra Kronen Ny og Gammel Sogn Kirker for 2667 Rd. 2 Mk. 13 Sk., hvorved hun erhverver sig Ret til at kalde Præster og Degne. I sit Andragende om Købet skriver hun om Søgaard, at der »er ickun meget liden Foering, formedelst den sandet Grund og Slethed paa Kornvexten ... saa ville ieg vel og underdanigst bede Eders Kongl. Majts ville være mig fattige Enche saa naadig, at Kongetiende til bemelte 2de Kircher maatte følge samme liden Sædegaard til evindelig Arv og Ejendomb ...«

Kaldsretten benytter hun sig 1721 af, da hun kalder Sønnen Laurids Winther som Sognepræst til Ny og Gammel Sogns Menigheder, naar den daværende Præst, Christen Ottesen Brasch, enten døde, eller Kaldet paa anden lovlig Maade blev ledigt. Han fik dog aldrig Lejlighed til at tiltræde Embedet, da han 1724 blev Præst i Ejsing, hvor han 1728 døde.

1709 havde Mogens Wendelboe for 4000 Rd. pantsat Søgaard med Bøndergods til Grev Christian Ditlev Reventlow. Han havde da været syg i længere Tid og døde, inden Panteobligationen blev underskrevet, hvorfor hans Enke underskriver med Laugværge, hendes »goede Svooger, Thomas Pedersøn paa Østertoft,« og som Formynder for Børnene underskriver deres Farbrødre, Borgmester Anders Wendelboe i Aarhus og Sr. Niels Wendelboe i Silkeborg.

1712 forsøger man at mildne hendes Skatter, da hun sidder i slet Tilstand med mange smaa Børn, og Gaard og Gods er pantsat til det yderste. Da hun var svagelig, havde hun anskaffet sig en Karosse, men da den var ganske ubrugelig og ikke kunde repareres, blev hun fritaget for at svare Skat af den.

1715 maa hun optage et nyt Laan i Søgaard; denne Gang paa 5000 Rd., hvorfor hun udsteder en Panteobligation paa det samme Gods »udi goede gangbare danske Croner« til Stefan Rasmussen Hofgaard, Borgmester i Horsens.

Hun kan ikke skaffe Penge til Forrentning heraf, hvorfor hun 1720 til sin »Hierte kiere Søn, Rasmus Winther, Kongl. Mayt^s Tolder udi Randers«, maa udstede en Obligation paa 200 Rd., som var af de »Midler som mine 4re yngste Børn efter deres sal: Farbroder Niels Wendelboes blev tillagt og vel bem^t min kiere Søn er Værge for.« Desuden pantsætter hun nogle Gaarde i Rindum og Stavnig. Kirkerne trænger til en gennemgribende Reparation, hvorfor Fuldmægtig Svenning Andersen i Ringkøbing maa udlægge 242 Rd. for Materialer og Haandværksfolkernes Kost og Løn, som hun lover at ville betale ham tilbage af de Penge »bekommedes for min Gaard, for nefnte Søgaard og tilliggende Godz« og »bemelte Nye og Gammel Sogners Kircher, med tilliggende Tiender og Godz, saa snart Gud vil ieg samme kand selge, siden ieg derom staar i Kiøb med min Svoger, velædle Sr Thomas Pettersen til Østertoft«.

1711 opgiver hun Bøndergodset til 331 Td. Hartkorn Ager og Eng og Kirkejorden til 55 Td. 6 Sk. 1720 er Bøndergodsets Hartkorn kun 269 Td.; Søgaard og Kirkegodsets Værdi opgiver hun til 13,135 Rd., hendes Midler, foruden det ringe, hun havde til højfornøden Brug, takserede hun til 400 Rd., hvorimod hun var bortskyldig 12,857 Rd. Hele hendes Formue var saaledes kun 678 Rd.

Forinden havde hun nogle Aar i Forvejen forladt Søgaard, som hun havde forpagtet til Hans Trige. Hendes Børn havde Familien taget sig af, og selv boede hun paa

Bodegaarden Nygaard i Velling. Her afgik hun 1734 ved Døden, hvorefter hun bisættes i Ringkøbing.

Handelen om Søgaard kom ikke i Stand, og 1721 overtager Borgmester Hofgaards Enke, Bodil Jørgensdatter Høxbroe, Gaarden; men da hun samme Aar døde, sælger hendes Arvinger Aaret efter Gaarden til Peder Bagges.

Med Peder Pedersen Bagges kommer der atter ordnede Pengeforhold paa Gaarden. Den 26. Januar 1719 var han i Ringkøbing bleven gift med Johanne Nielsdatter Colding, men Ægteskabet var ikke af lang Varighed, idet han afgaar ved Døden efter 9 Aars Ægteskab.

Johanne Colding forbliver boende paa Søgaard, hvis Landbrug hun forpagter til Broderen, Hans Nielsen Colding. Ved Skattemandtallene 1744 opgiver hun det underliggende Bøndergods til 200¹/₂ Td. Hartkorn, desuden var hun Ejer af Ny Sogns Kirketiende m. m. Hun havde hverken Penge paa Rente, rede Kapital eller Guld, men kun lidet Sølv til en Værdi af 100 Rd., og opgør sin Formue til 3282 Rd., idet hun dog minder om, hun sidder i uskiftet Bo med tvende Børn og derfor kun kan kaldes Ejer af det halve Bo.

I Ægteskabet var to Børn, Peder Nicolaj og Ane Cathrine Bagges. — Peder Nicolaj var døbt den 24. November 1722 i Ringkøbing og døde ugift paa Søgaard den 27. Juli 1776. Han var ikke i Stand til at overtage Søgaard, hvorfor Moderen 1761 faar kongelig Bevilling til, at Datteren maatte gaa i lige Arv med Sønnen.

Peder Bagges og Johanne Colding havde den 23. April 1728 faaet kongelig Bevilling til, at den længstlevende med de umyndige Børn maatte forblive i uskiftet Bo. Ifølge denne Tilladelse maatte Johanne Colding, saafremt hun ønskede at skifte, med Samfrænder slutte Skifteforhand-

ling om deres Børns Arv. I Henhold hertil opretter hun 1763 et Testamente, der gaar ud paa, at Datteren skal arve Søgaard. Det fremgaar heraf, at Hovedgaardens Jord- og Mølleskyld var ansat til 18 Td. Hartkorn a 60 Rd. pr. Td., det underliggende Bøndergods til 203 Td. 6 Skp. a 44 Rd. pr. Td. Gaardens Besætning var 40 Stude, 16 Køer og Kvier, 30 Faar, 4 Svin, 2 Hopper og 2 unge Plage. Ialt var Gaarden med Indbo og Besætning vurderet til 14,812 Rd. Deraf skulde, naar en eller anden Gæld og Omkostning fragik, Peder Nicolaj have 7000 Rd., der skulde indestaa som første Prioritet i Søgaard, dens Gods og Kongetiende, mod en aarlig Rente af 4 pCt., som hvert Aar skulde udtages til hans fornødne og anstændige Ophold; men da han, skønt i moden Alder, ikke kunde værge for sig selv, skulde Stedets Skifteforvalter, naar Moderen døde, have Øje med hans Midlers Sikkerhed, og der skulde efter hendes Død, med Overformynderiets Samtykke, indsættes en Værge for ham. Hun bestemmer endvidere, at hun af moderlig Medlidenhed overfor hans skrøbelige Omstændighed frygter for, han skulde overtales eller forføres til Ægteskab, hvorfor hun forbyder, at han efter hendes Død selv maa disponere over sine Arvemidler, og at han ikke maa gifte sig uden sin Formynders og Overformynderiets Samtykke.

Efter 44 Aars Enkestand afgaar Johanne Colding 1772 ved Døden, 73 Aar gammel, og begravet den 7. December.

Datteren Ane Cathrine Bagges var den 19. Juli 1753 paa Holmsland bleven gift med Købmand Hans Hansen Bruun i Kolding. Han døde 3 Aar efter i Kolding. Den 24. Maj 1758 bliver hun saa i Kolding gift med Henrik Ammidsbøll, der 1733 var født i Flade Sogn som Søn af Sognepræsten Søren Henriksen Ammidsbøll og Cathrine

Nielsdatter Erritzøe til Nandrup Hovedgaard og Ejer af Nandrup og Draaby Kirker. De bliver nu boende i Kolding nogle Aar, hvor Henrik Ammidsbøll var Købmand, og hvor deres to Børn bliver født. Senere kommer de til Holmsland, antagelig da Forpagteren Hans Colding 1760 afgaar ved Døden, hvor han overtager Gaarden efter Svigermoderen.

Den 6. September 1770 bliver han Krigsraad mod at betale 400 Rbd. Samme Aar køber han fra Voldbjerggaard hele Holmslands Klit fra Søndervig til Havrvig, som han Aaret efter faar Skøde paa, og 1789 køber han Herregaarden Rybjerg i Velling.

Han faar ikke noget godt Eftermæle i I. Ammitzbølls »Meddelelser over Familien Ammitzbøll«, hvor han nævnes som en brutal Person, der forsøgte at franarre sine to Steddøtre deres Arv¹⁾ og vilde prygle dem. Ogsaa hans Fader skal, ifølge samme Stamtavle, være en stridbar Natur, som ofte laa i Strid med sine Nabopræster og ikke undsaa sig for at tugte sine Sognebørn med Sabelen, naar de ikke vilde rette sig efter ham. Krigsraad Ammidsbøll døde 1795 og blev bisat den 12. Oktober. Hans Hustru

¹⁾ Om denne Sag findes i Viborg Landstings Kopibreve paa Landsarkivet i København et den 22. Juni 1795 tinglæst Arveafkald fra Ane Cathrine Bagges to Døtre af første Ægteskab, Ane Cathrine og Johanne Bruun, udstedt den 23. September 1790 i Ovtrup, hvori de kundgør, at deres elskværdige, kære Stedfader, Krigsraad Ammidsbøll til Søgaard rigtig og rundelig har udbetalt deres Arvelod efter deres endnu levende Moder, ligesom han havde udbetalt deres Arv efter deres Morbroder Peder Nicolaj Bagges, 7000 Rd. ialt, med tilhørende Rente 590 Rd. Denne Arv anser de for deres allerskyldigste Pligt at give fuldstændig Afkald og Kvittering paa til deres højmeldte kære Hr. Stedfader, og med Taknemmelighed erkende deres højtærede Hr. Stedfaders Godhed mod dem.

døde 1804, 77 Aar gammel, og blev den 29. Maj bisat i Familiebegravelsen i Ringkøbing Kirke. I Ægteskabet var to Sønner, Hans Peder og Søren Ammidsbøll, hvoraf den sidste fik Rybjerg.

Hans Peder Ammidsbøll var født 1759 og døbt den 20. Marts. Han døde den 27. December 1821 paa Søgaard af Alderdomssvaghed.

Den 14. Maj 1793 ansøger han om at maatte blive tildelt Rang som virkelig Kancelliassessor eller næst efter virkelige. I sin Ansøgning meddeler han, at han havde overtaget Søgaard efter Faderen og tilbyder, foruden det sædvanlige Bestallingsgebyr, at betale 600 Rd. By- og Herredsfoged Søren Bork anbefaler ham dertil som en Mand, han havde kendt 10 Aar, der besidder gode ypperlige Egenskaber og havde en redelig Opførsel og var en meget agtværdig Mand.

Han havde dog ikke overtaget Søgaard paa den Tid, han ansøger om at blive Kancelliassessor; thi den 11. Juni 1795 udsteder Faderen en Panteobligation paa 24,000 Rd. Specie til Generaladjutant, Major Jens de Poulsen, hvorved han pantsætter Hovedgaarden Rybjerg og Søgaard med Bøndergods, Tiender og Kirkejord.

Under Assessor Ammidsbøll var Søgaard nu saa stor som ingensinde. Han skal have ejet hele den 7 Mil lange Forstrand fra Nyminde til Thorsminde; selv opgiver han 1799 sit Bøndergods til 339 Td. 6 Skp.

Der kommer dog hurtig en Nedgang, idet han 1799 ansøger om at erholde Tilladelse til Tid efter anden at afhænde enten alt eller en Del af Bøndergodset, uden at Hovedgaardens sædvanlige Friheder tabes. Han gør i sin Ansøgning opmærksom paa, at en Del af Godset var udskiftet af Fællesskabet, og det øvrige vilde blive udskiftet i

den indeværende Sommer, samt at hver af Husmændene paa Godset havde faaet Jord til en Ko og nogle Faars Underholdning, undtagen 2—3, som ligeledes skulde blive forsynet. Den 5. Juni samme Aar bevilges Ansøgningen, og nu begynder der et Bort salg af Fæsteejendomme, hvorved flere og flere af Fæsterne gaar over til at blive Selvejere.

Den 2. December 1796 bliver han gift med velædle Jomfru Susanne Elisabeth Tafteberg, Præstedatteren fra Holmsland, se Side 13. Ægteskabet var barnløst, hvorfor de i Datters Sted antager Fruens Søsterdatter, Petersine Rebekka Kirstine Jeppesdatter Højberg, se Side 14, og giver hende Opdragelse paa Herregaarden som den fremtidige Arving. Da hun mod deres Villie gifter sig med Krydsbetjenten Iver Heide, opretter de den 9. December 1817 et Testamente, hvori de testamenterer Hovedgaarden til Plejedatteren, se Side 24. Desuden blev Rebekkas Forældre og Søster betænkt, Degnefamilien Sand, Degnen Tafteberg og flere andre. Der oprettes et Legat for fattige paa Holmslands Klit. Degnen Guldagers Enke, Ane Fischer, skulde forblive paa Søgaard og have fri Klæder til sin Død, og derefter en anstændig Jordefærd. Madam Kirstine Illum, Assessorens Fæster, skulde ligeledes forblive paa Søgaard, »men skulde hun anføre sig anderledes end Søgaards Ejer vilde beholde hende, skulde hun flytte, men saa nyde fra Søgaard, saalænge hun lever, aarlig 2¹/₂ Td. Rug, 2¹/₂ Td. Byg og ugentlig 3 Mark Navne Værdi, som hun selv skulde afhente. Desuden blev flere af Tjenestefolkene betænkt. Kammerherre, Amtmand Rosenørns Søn, Christian Peter Theodor, den senere Ejer af Stamhuset Nørholm, skulde have 6000 Rd. rede Sølv, og det var Testatorernes Ønske, at han vilde overtage den saakaldte Sønder Strand, som de ejede ifølge kongelige Skø-

der, nemlig Bjerregaard og derunder liggende to Fæstesteder Fiskergaarden og Nymindehus, samt 51 Fæstesteder og 4 umatrikulerede Steder for en billig Sum.

Assessor Ammidsbøll og Frue blev de sidste Ejere af Herregaarden, de blev begravede i en muret Begravelse paa Ny Sogn Kirkegaard, østen for Kirken, og deres Gravsted vedligeholdes af Kirken.

Testamentet kunde ikke efterleves i sin Helhed. Bjerregaard blev kort efter Assessorens Død solgt til Iver Heide, og Ønsket om Rosenørns Overtagelse af Klitten gik ikke i Opfyldelse; han var endnu ikke myndig, og hans Arv blev nedsat til 1526 Rd. 2 Mk. 4 Sk. rede Sølv, som blev inddraget under Nørholms Gods. Rebekka Højberg ønskede ikke at overtage Søgaard. Den 4. November 1830 afholdtes der Auktion over Løsøre og Besætning og den 22. December over de faste Ejendomme.

Klittens Ejendomme blev solgt til Fæsterne, som delte Købesummen i Forhold til Hartkornet. Søgaard blev for 5700 Rbd. solgt til Prokurator Chr. Ø Christensen, der 1832 udfærdigede Skøde til Morten Sørensen Vejlgård fra Velling.

Den smukke Herregaard blev nedbrudt, Haven og Voldene blev jævnet med Jorden, og hvad Menneskehænder skaanede, raserede en Ildebrand, foraarsaget af Lynnedslag.

Herregaardens Historie var Slut, og en Bondegaard af samme Navn opstod paa dens Ruiner.